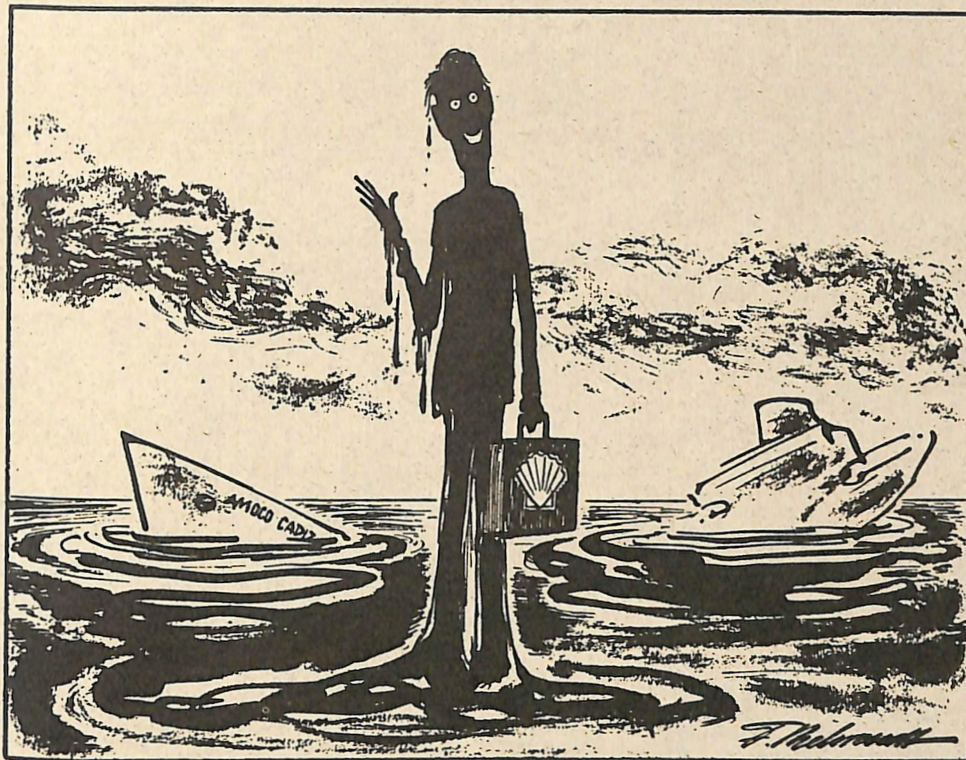

„De berichten over vervuiling zijn schromelijk overdreven”

overgenomen met toestemming
van Fritz Behrendt/Het Parool

In de marge van een zeerechtconferentie

Onze rooibouw op het milieu

Zelfs de goddelijke voorzienigheid kent zijn grenzen. Voordat de Schepper een creatuur op deze planeet losliet dat hij om onnaspeurlijke redenen uitrustte met eigenschappen als slordigheid, spijziekte en verderfelijheid, bedekte hij wijselijk tweederde van het totale oppervlak van de aardbol met zout water.

De droge rest van de wereld mocht dan wel verwoest worden door oorlogen tussen mensen, vervuild worden door hun afval, afslijten en weggevreten worden door hun kudden en oogsten, hun industriesteden en mijnen; maar de tweederde water zouden tenminste ongerept blijven, alle vuil dat de mens erin loosde absorberend, terwijl ze de mens voortdurend verse voorraden vis, pure regen en zuurstof leverden.

De mooiste schepping van de Schepper, de mens, heeft dit allemaal veranderd. Tussen 1950 en 1970 werd de totale visvangst op de wereld verviervoudigd; gebieden die sinds mensenheugenis bekend stonden als rijke visgronden zijn binnen een paar jaar vrijwel geheel leeggevestigd.

De moderne mens heeft zoveel rioolwater, giftige chemicaliën en ander afval in rivier en zee geloosd, dat de oeroude reinigingsprocessen van de oceanen het niet meer kunnen bijbenen.

Zelfs op de hoge zee hoopt het afval van de

mens zich op, terwijl binnenzeeën zoals de Middellandse Zee hard op weg zijn om de Dode Zeeën van de toekomst te worden. Hier en daar vatten rivieren vlam – iets dat zelfs niet in Sodom en Gomorra gebeurde. De mens heeft op zo grote schaal in de zeebodem gewroet, dat een kwart van zijn olie en aardgas reeds van onder water komt.

Op de druk bevaren scheepvaartroutes – het tonnage van de koopvaardijvloot is eveneens tussen 1950 en 1970 verviervoudigd – vervoeren gigantische tankers met slechts een kleine bemanning immense hoeveelheden olie. Van tijd tot tijd loopt zo'n tanker op stranden, die de geduldige zee gewoonlijk kraakhelder hield.

Waarschuwingen omtrent een zeecrisis werden in het begin van de zeventiger jaren zo veelvuldig gehoord, dat de regeringen van de wereld gedwongen werden in elk geval het meest minimale te doen: het bijeenroepen van een conferentie. De huidige

Lees verder op pagina 2. Elders, op pagina 5 en 6, treft de lezer als discussiestuk aan de uitwerking van het hoofdbestuur van het HV van punt 6 van het Humanistisch Perspectief, omtrent de omgang van de mens met de wereld van plant en dier.

Waakhond

In het Brabants Dagblad van 21 april j.l. was het volgende bericht te lezen: „Het bisdom Den Bosch wil een „waakhond” aanstellen die in de gaten moet houden of gemeentebesturen bij subsidies voor het welzijnswerk de kerk niet vergeten”.

Als je zoiets leest dan denk je: het HV zou weleens als „waakhond” mogen dienen om na te gaan hoe het staat met de scheiding van kerk en staat – ook op plaatselijk nivo. De gemeenten krijgen een grotere rol te spelen bij het bepalen van het welzijnsbeleid. Het gevaar bestaat dat vooral in confessionele gebieden de verzuiling nieuwe kansen krijgt. Het krantenbericht vervolgt namelijk: „Veel bestaande rijks-subsidies worden straks overgeheveld naar de gemeenten. Het bisdom meent dat dit de kerk de kans biedt wat beter betrokken te raken bij de levensbeschouwelijke inbreng op het (gesubsidieerde) welzijnswerk op plaatselijk niveau.” Als men weet wat er nu al is aan kerkelijke invloed op welzijnsvoorzieningen, kan men zich met zorg afvragen wat het bisdom voor ogen staat.

Wij kiezen niet voor verzuiling, evenmin voor neutralisering. Ons uitgangspunt is dat de in ons volk levende levensbeschouwelijke pluriformiteit ook in het welzijnswerk tot uiting dient te komen. In de afgelopen maanden heb ik vele gemeenten bezocht in het kader van de komende gemeenteraadsverkiezingen. Het is zeer duidelijk gebleken dat er nog veel hapert aan die gewenste levensbeschouwelijke pluriformiteit. Dat betrof niet alleen het welzijnswerk, maar ook het onderwijs, de gezondheidszorg en de volkshuisvesting. Op al deze gebieden kan de gemeente een grote invloed ten goede uitoefenen. Maar ook ten kwade.

De gemeenteraadsverkiezingen vormen een goede gelegenheid om de balans op te maken. Hoe staat bv. de plaatselijke PvdA, VVD en D'66 tegenover verzuiling, neutralisering of pluriformisering? Tegenover de meestal onevenredig grote confessionele macht, de achterstelling van buitenkerkelijke burgemeesters, de vervlechtingen van kerk en staat?

Het HV stelt geen „waakhonden” aan, maar hoopt dat iedere Nederlander voldoende „waakhond” is om erop toe te zien dat de levensbeschouwelijke gelijkwaardigheid tot z'n recht komt. Bent u al „waaks” genoeg?

ROB TIELMAN

Relatiebemiddeling Meer centra Meevallende cijfers Sterk Steunfonds

De vergadering van 21 april begon met de mededeling dat de vergadering van 2 mei niet kan doorgaan. Best leuk dat hoofdbestuur, maar ook best fijn, zo'n vergadering die niet doorgaat. Verder eerst het gebruikelijke kleingoed. Schwarz gaat naar het R.K. Pastorale Overleg omdat mevrouw Vonhoff verhinderd is. Het ziet er naar uit dat we het Centrum voor Duurzame Relaties (CDR) moeten vormen alleen met de katholieken. De gereformeerden hebben afgezegd en de hervormden aarzelden. Altemaal samen zitten we wel in het Centrum voor Huwelijkscontacten in De Bilt om er niet commerciële huwelijksbemiddeling te bedrijven; daar komt nu dus een ruimere relatiebemiddeling naast.

Tot het grootgoed mogen we wel rekenen het agendapunt dat er een **gemeenschap Lelystad** wordt opgericht en de mededeling dat er een **gemeenschap 's Hertogenbosch** kan worden opgericht. In de eerstgenoemde plaats zijn er weliswaar niet zoveel leden (20) maar er is een bestuur dat in die plaats waar alles nog ingericht moet worden (nieuwe polder!) kan gaan meedoen. In Den Bosch zijn ongeveer 100 leden en een klaar bestuur. Ook overigens is het Zuiden actief. Tielman en de Leede waren in Maastricht voor een bijeenkomst en daar waren 50 man. Er zit een werkgroep Maastricht in (het stadium dat Den Bosch bezig is te verlaten) en een werkgroep Noord Limburg.

De **jaarcijfers 1977 zijn meegevalen**. We boeren weer beter door: meer leden, minder dubieuze debiteuren, meer giften, vacatures die langer hebben opengestaan dan voorzien (wat ook zijn kwalijke kanten heeft), meevallende subsidies; voorts een „conservatief“ (= bewarend) beheer zoals dat heet. Totale besparing 190.000 gulden. Hierdoor kunnen allerlei reserves weer aanzwellen, die wat leeggeraakt waren, en het eigen vermogen kan eindelijk de half

miljoen bereiken waar de accountants al vele jaren op aandringen. Tot de weer aangevulde reserves behoren die voor het onderhoud Erasmushuis, de verbetering van onze (niet waardevaste) pensioenregeling, het humanistisch vormingsonderwijs en het ledenwerffonds. Dat laatste geraakt leeg door het mogelijkheden-onderzoek (voor het Verbond) dat aan de universiteit van Utrecht wordt verricht. En verder betekent het nog iets belangrijks. We kunnen voor 1979 weer enige uitbreiding van activiteiten gaan plannen, niet voor zo'n bedrag als we zijn uitgelopen (want wat nu meeviel kan volgend jaar tegenvallen) maar toch wel iets. Ongetwijfeld gaat hier in diverse organen van het Verbond over geproken worden.

Er was nog meer financieels aan de orde: namelijk het basisfonds dat zich bij het **Steunfonds Praktisch Humanisme** bevindt. Dat basisfonds begint het miljoen te naderen, zodat er al een flinke rentestroom is die de jaarlijkse ontvangsten van het Steunfonds wat kan stabiliseren. Hoe gaan we verder met dit fonds? Hoeveel zekerheid hebben we nodig? Er was een notitie aanwezig die de geschiedenis van het basisfonds weer opriep in gedachten. Binnenkort moeten we over de omvang van het fonds gaan praten en besluiten.

Doordat er een wetsontwerp op het **openbaar lager onderwijs** bij de Kamercommissie ligt is dit onderwerp ook weer aan de orde. Olivier gaat aan de hand van dit ontwerp na of en in hoeverre we de nieuwe minister van Onderwijs (de oude hadden we al eens geschreven) moeten attenderen op onze wensen.

Nog al wat tijd werd er besteed aan het onderwerp mens, plant en dier. Het gaat hier om een oud onderwerp van het Humanistisch Perspectief dat door Spigt opnieuw werd voorbereid. De opmerkingen gehoord hebbende maakt Spigt zijn stuk nu klaar voor de Humanist (De lezer treft het stuk van Spigt elders in dit nummer aan. Red.).

Onze rooibouw op het milieu

Zeerechtconferentie van de Verenigde Naties werd in 1973 bijeen geroepen.

Onlangs begon in Genève de zevende zitting van deze conferentie. De 158 delegaties hebben (herhaaldelijk) toegegeven dat hun taak spoedeisend is. Ze hebben nog een heleboel andere dingen ook erkend. Maar helaas is het meest belangrijke waarover men het tot nu toe eens is, dat men het pas eens kan worden over de zaken, waarover men het al eens is, als men het over alles eens is. Het is alles of niets; en tot dusverre niks.

Intussen blijft de zee een grabbelton.

Toen de conferentie op 28 maart na een rustperiode van negen maanden, die weinig zoden aan de dijk zette, weer bijeen kwam, wijdden de afgevaardigden van de zeerechtconferentie hun eerste tien dagen aan gekrakeel over het voorzitterschap van de zitting. Niemand verwacht dat de zevende zeerechtszitting een gedegen verdrag zal opleveren. Het noodsignaal om onze zeeën te redden wordt nog steeds genegeerd.

In enigszins bekorte vorm ontleend aan De Volkskrant/The Economist

Humanitas en ik

Een paar weken geleden kwam ik mezelf ineens tegen in de Vara-gids. Ze hadden een stukje uit een cursief van me overgenomen over Enny de Leeuwe en Opoe Herfst. 't Was een heel gekke gewaarwording, om, bladerend in dat blad, onverwachts m'n eigen naam te zien staan. Alleen de bronvermelding eronder was mis. Daar stond „Humanitas“ in plaats van „Humanist“. Pech, de eerste zes letters waren goed, maar we zijn streng in dit soort zaken en bij zo'n omroepblad moeten ze toch ook moeilijke woorden kunnen lezen, die langer zijn dan zes letters, zou je denken. Zelf heb ik er verder m'n schouders over opgehaald, maar hier en daar in Humanistische regionen is er toch wat wreveld door ontstaan van: „Hè, verdorie, weten ze dat nou nog niet! Moet dat na ruim dertig jaar Humanistisch Verbond, nu nog steeds door elkaar gehaald worden? Leren ze het dan nooit?“ Nee, hoor, hele volksstammen leren het nooit. Ik heb wat dat betreft allang iedere hoop laten varen, vandaar dat ik niet eens zo verbaasd was over dat „Humanitas“ in de Varagids. Vooral als de H.S.H.B. er ook nog bijkomt, de Humanistische Stichting voor Huisvesting van Bejaarden, dan is het voor de mensen meestal één grote, onoverzichtelijke rijstebrijberg, waarin ze het spoor volslagen bijster zijn. De uitleg, die ik al vele tientallen malen heb gegeven en waar ik zo langzamerhand dan ook zeer bedreven in geworden ben, zal ik u besparen, om u niet in slaap te laten vallen.

Humanitas en ik zijn elkaar niet helemaal vreemd. Iedere vrijdagmiddag leid ik een van de vijf Humanitas-bejaardenclubs hier in Amsterdam, waar de mensen voor zes dubbeltjes per persoon, inclusief een kopje thee met een koekje, kunnen genieten van een middag voordracht of muziek of dia's. Dat zijn enige middagen, waar ik u al vaker over verteld heb en waar wij als leidsters zelf ook veel plezier van beleven, zowel van de middagen als van het contact met de clubleden.

De opbouwwerkers van Humanitas denken veel en diep na over de ouder wordende mens, die ze zoveel mogelijk willen stimuleren en wapenen tegen de overal op de loer liggende betutteling. Zelf hoop ik, dat die lieden een beetje uitgewoed zijn tegen de tijd, dat ik aan m'n A.O.W. toe ben, want ik word nu al doodmoe van alles wat zij, met hun nog jeugdig vuur, vinden, dat ik dan allemaal nog moet kunnen en willen en waar ik nog zin in moet hebben. Ik zie het wel!

Maar ondanks deze banden, vrienden van de Vara, stond Opoe Herfst niet in Humanitas, maar gewoon in onze eigen Humanist.

ANS SPIGT

Meer dan één manier om je stem GOED uit te brengen

In de afgelopen maanden hebben Ila Schoutsen en Rob Tielman vele gemeenschappen van het HV bezocht in het kader van de komende gemeenteraadsverkiezingen. Waarom zij dit deden, en wat hun ervaringen waren, zet Rob Tielman uitéén in nevenstaand artikel.

Waarom heeft het Verbond met de gemeenteraadsverkiezingen te maken? Voor het beantwoorden van deze vraag is het goed het takenpakket van het HV na te lopen. In de eerste plaats wil het HV een **bezienscentrum** zijn: een plek in de samenleving waar mensen bij elkaar komen die willen nadenken over een aantal wezenlijke zaken van menselijk bestaan zonder daarbij een beroep te doen op hogere machten. Het HV is met deze levensbeschouwelijke zaken niet alleen theoretisch bezig maar ook praktisch. Het **praktisch humanisme** omvat o.a. de geestelijke verzorging in strijdkrachten, gevangenissen, zieken- en bejaardenhuizen. Al deze werksorten worden tot onzekere hoogte vanuit de algemene middelen gesubsidieerd; in de meeste werksorten wordt de humanistische gv duidelijk achtergesteld bij de confessionele gv.

Relatie tot politiek

Vanuit zijn levensbeschouwelijke achtergrond komt het Verbond ook tot zijn derde taak, die van de **maatschappelijke stellingname** zoals die bv verwoord is in het nog altijd veel te weinig bekende Humanistisch Perspectief. Onze stellingname in zaken als democratisering, relatiewetgeving, euthanasie, abortus, pluriform onderwijs, milieuproblematiek, e.d. brengt het HV in een bepaalde relatie tot de politiek. Vanuit de levensbeschouwing is het van groot belang het politieke gebeuren kritisch te volgen, zonder ons daarbij partijpolitiek vast te leggen.

Een partijpolitieke vastlegging zou namelijk het principiële karakter van onze kritiek schaden, en al gauw de verdenking op zich laden vanuit partijpolitiek opportunisme te handelen.

Een vierde taak van het HV is de **belangenbehartiging** van buitenkerkelijken. Lang is gedacht dat dit geen groot probleem meer zou zijn – helaas is het tegendeel gebleken. Een duidelijk voorbeeld daarvan is het uiterst kleine aantal buitenkerkelijke burgemeesters.

Al deze zaken nu, spelen niet alleen in de landelijke politiek maar ook op plaatselijk nivo.

Pluriform, niet neutraal

De gemeente krijgt een belangrijke rol te spelen in het welzijnsbeleid. Grote delen van het welzijnswerk zijn nog altijd verzuimd zonder dat nagegaan is in hoeverre deze verzuiling nog wel gewenst wordt. In die gevallen waarin geen directe relatie bestaat tussen de levensovertuiging en de werksort is het HV voorstander van levensbeschouwelijk pluriforme voorzieningen.

Het HV is voorstander van pluriformiteit,

niet van neutraliteit.

Ook op onderwijsgebied komt men de discussie tegen tussen verzuiling en neutraliteit, ook daar kiezen wij voor pluriformiteit. Het is niet juist mensen onnodig op grond van hun levensovertuiging te isoleren.

Wat het onderwijs betreft: ook hier speelt de gemeente een belangrijke rol. De gemeente bestuurt het openbaar onderwijs, kan het **humanistisch vormingsonderwijs** financieel mogelijk maken, kan de oprichting van samenwerkingsscholen bevorderen, en kan erop toezien dat bij het inkrimpen van scholen het openbaar onderwijs niet wordt achtergesteld bij het bijzonder onderwijs.

Een ander gebied waar de gemeente een belangrijke rol kan spelen, is de **huisvesting**. Na de Tweede Wereldoorlog is terecht grote voorrang gegeven aan de gezinshuisvesting. Inmiddels is de niet-gezinshuisvesting steeds belangrijker geworden.

Ook hier kan het HV (samen met de Humanistische Bouwstichting) plaatselijk iets aan de woonsituatie van jongeren en samenwonenden doen.

Een paar conclusies

In de afgelopen maanden heb ik vele gemeenten bezocht en met plaatselijke politici gesproken. Mijn eindindruk is dat er nog vele taken liggen voor het HV plaatselijk. De meeste niet-confessionele politici weten eigenlijk nog te weinig van het HV. In sommige gemeenten is dat wel goed geregeld: daar neemt het HV deel aan het welzijnsbeleid, onderhoudt de gemeenschap contacten met afdelingen van politieke partijen, oefent men invloed uit op onderwijs- en huisvestingsbeleid, heeft men invloed op het gemeentelijke ziekenhuis, e.d.

Er zijn echter ook gemeenschappen waar men op een eiland lijkt te leven.

Doorbreek de cirkel

De vicieuze cirkel van: weinig mensen, weinig werk, weinig aandacht, weinig mensen, enz. kan het makkelijkst doorbroken worden in de sfeer van politiek en publiciteit. Voor veel gemeenschappen waren de politieke bijeenkomsten van de afgelopen maanden een stimulans om weer actief naar buiten te treden en de politieke contacten aan te halen. Daarom alleen al beschouw ik de bijeenkomsten van de laatste maanden als een succes, een succes dat alleen maar vergroot kan worden als de vele door politici gedane toezeggingen ook waargemaakt zullen worden – het is aan u als kiezer om daar nauwlettend op toe te zien!

ROB TIELMAN

GASTKOLOM

In „Gastkolom” wil dit orgaan van het H.V. indien zich daar aanleidend toe voordoet representanten van andere organisaties aan het woord laten. Die aanleidend is er voor wat De vrije Gedachte betreft, nu deze vereniging later deze maand bijeenkomt om te discussiëren over een herziene beginselverklaring.

Het woord is aan Jan Vis, geboren in 1933 en sedert 2 jaar voorzitter van De vrije Gedachte.

In de concept-beginselverklaring, zoals die straks als voorstel van het hoofdbestuur aan het congres zal worden voorgelegd, wordt het vrijdenken omschreven als een „atheïstische levenshouding”.

Dat zal voor veel mensen hard aankomen. Ik kan mij indenken dat zij het gevoel hebben voor het blok geplaatst te zijn. Dat zij zullen terugschrikken voor het absolute karakter van deze uitspraak. Want hij houdt in dat men als vrijdenker niet alleen zonder god leeft – wat trouwens praktisch alle mensen doen – maar dat men zelfs zover gaat het bestaan van god absoluut te ontkennen. En die ontkening wordt ook nog gesteld als iets positiefs, als een betrouwbaar en waardevol uitgangspunt voor het leven.

Een dergelijke uitspraak laat geen ruimte voor twijfel. Mag de vrijdenker gewoonlijk van mening zijn dat er geen absolute waarheden bestaan, thans is hij bijzonder duidelijk: er is geen god. Daarover is geen twijfel mogelijk!

Is dat niet een te harde uitspraak?

Ik vind van niet; ik heb steeds ervaren dat er in het agnosticisme, in het laten gelden van het „niet kunnen weten omtrent god”, een achterdeur wordt opengehouden, als het ware een laatste vluchtweg. En ik denk dat het besef dat er een laatste vluchtweg is – al is het dan in het onkenbare – wel degelijk zijn stempel drukt op de dagelijkse levenspraktijk.

Als wij god inderdaad als een absolute werkelijkheid denken, een werkelijkheid die buiten het bestaande valt omdat hij van dat bestaande de grond en de oorzaak is, dan kunnen wij hem onmogelijk kennen. Maar erkennen doen wij hem dan wel, want het is niet mogelijk van iets te zeggen „ik ken het niet” zonder het er-zijn van dat iets wezenlijk voor waar te houden. Met mijn atheïsme wil ik uitdrukken dat ik deze hele zaak afwijs. Er valt in principe niets buiten mijn kenvermogen en daardoor weet ik dat die god er niet is. Dat neem ik niet aan, dat geloof ik niet, dat weet ik. En je kunt dat weten door redelijk de werkelijkheid, je eigen werkelijkheid, te doordenken.

Weinig mensen doen dat, maar iedereen kan het. Nodig is geen geleerdheid – die heb je nodig om óver de werkelijkheid te denken – maar nodig is een volstrekte eerlijkheid in je denken.

Ik hoop dat die eerlijkheid de vrijdenkers in toenemende mate zal sieren...

JAN VIS

*„Zorgvuldige omgang met en zorg voor de wereld van plant en dier, mede opdat het natuurlijk evenwicht niet wordt verstoord.”
Punt 6 van het Humanistisch Perspectief*

Al enkele jaren wordt in het Verbond een discussie gevoerd over onze standpuntbepaling inzake het gehele complex van onze natuurlijke omgeving.

In het Humanistisch Perspectief was er bovenstaande formule voor gegeven, maar de toelichting leverde nog problemen op.

Hieronder kan de lezer kennis nemen van een concept-toelichting waar het merendeel van de hoofdbestuurders van het Verbond zich in het algemeen wel kunnen herkennen en waar ook bijdragen „uit het land” in zijn verwerkt.

Een van de oogmerken waarmee wij de tekst in extenso publiceren is verbreding van de discussie tot de gehele lezerskring van „Humanist”. Onze rubriek Reacties van Lezers staat er wagenwijd voor open.

Op een later tijdstip hoopt het hoofdbestuur te komen tot een afronding in de bepaling van onze standpunten.

Hoe te overleven en tot welke prijs?

In het laatste tiental jaren heerst er, voornamelijk in de westerse, geïndustrialiseerde landen een sterk gevoel van een naderende ramp. Dat gevoel wordt door verschillende feiten gevoeld. Het besef is doorgedrongen dat de mensheid middelen heeft ontwikkeld die wij nauwelijks of in het geheel niet meer beheersen en dat er fataal wordt ingegrepen in onze natuurlijke omgeving, op een schaal die de mensheid voor het eerst in de geschiedenis in haar geheel met de ondergang bedreigt.

De technologische mogelijkheden zijn ongekend. Een gevoel van trots, maar ook van angst en dus van overmoed is niet te miskennen. De mensheid heeft – materieel gesproken – met transport en informatie een onderlinge bereikbaarheid verworven die het mogelijk maakt elkaar te leren kennen, meningen uit te wisselen, overleg te plegen. De middelen tot voorkoming en bestrijding van ziekten en rampen zijn in steeds sneller tempo ontworpen en gefabriceerd.

Maar anderzijds kan de mensheid catastrofes ontketenen die het ergste doen vrezen. Grondstoffen worden uitgeput in een gigantische produktie voor een grenzenloos gestimuleerde consumptie, waarbij vergiftiging van lucht, water en bodem plaatsvindt. Het schijnbaar onstuitbare verbruik van energie lokt riskant transport van gevaarlijke stoffen uit, waardoor keer op keer zeeën en stranden bevuild en vogelnederzettingen verwoest worden. Tropische regenwouden worden gekapt, de visstand in zeeën wordt uitgeput. En in deze dwangcirkel van consumptie die door produktie wordt gewekt en produktie die door consumptie wordt opgedreven, draaien wij rond.

Men vraagt zich hevig verontrust af: wat zijn wij aan het doen?

Er zit lijn in de chaos

Ogenscheinlijk hebben we te maken met een menigte van geheel verschillende toestanden, gebeurtenissen en tendensen. Het lijkt voor de hand te liggen onderscheidingen te maken en te rubriceren in diverse zuiver praktische, ecologische en economische verschijnselen en voorts nuances aan te brengen in de problemen van morele, esthetische en misschien wel deels van mystieke aard.

Toch zou zo'n scheiding onjuist en bovendien strategisch ongewenst zijn, want bij diepere en fijnere ontleding komt aan het licht dat er een lijn loopt door die gehele verscheidenheid van verontrustende ontwikkelingen.

In de bezinnende reactie op dat veel verbreide instinct van gevaar voor onze wereld zijn duidelijk drie elementen te onderscheiden – niet alle drie even bewust en vaak niet te scheiden, maar wel te onderscheiden.

Het eerste element is dat van de onveiligheid en de huiver voor de materiële toekomst; het is de vraag, wat wij ontketenen en of wij zullen overleven, ja of wij het menselijk bestaan als zodanig niet onherstelbaar in gevaar brengen.

Op het scherp van de snede – eerder gedreven door angst dan door redelijkheid grijpt men in die situatie spontaan naar de logica, de strikt rationele berekening, want in die sfeer zijn de euvels ook ontstaan. Er zijn misrekeningen gemaakt en men gaat rekenen: hoe lang kunnen we het nog rekken als we het zus óf zo doen.

Het tweede element ligt op esthetisch gebied: het is de weerzin tegen de vervuiling, de verstedelijking, de verharding, de grootschaligheid, de „onnatuur”. Dit is geen ondergeschikt deel van het verzet. Het is de vrees voor de verloedering van de menselijke existentie: het afglijden naar de consumptie, parasitaire levenshouding, waarin wezenlijke waarden letterlijk in het gedrang komen.

Dóórdringend naar de kern van het complex betreft men een derde element in de discussie: de zedelijke vraag die uiteindelijk steeds weer beslissend lijkt en dwingend: leven zus óf zo, vooral overleven – maar tot welke prijs?

Dit derde element bevat méér dan de zucht naar handhaving van het bestaan en óók meer dan de behoefte aan een zekere esthetische kwaliteit van het bestaan. Het laatste element behelst namelijk de vraag naar de rechtvaardiging van onze gehele wijze van denken en doen:

Maar ook de ethiek is een complex verschijnsel. Velen ervaren in hun directe bewustzijn die zedelijke vraag soms als een protest voortvloeiend uit hun gevoel van verbondenheid met de omringende wereld, de natuur waar zij uit zijn ontsproten, een gevoel van verplichting tegenover het ons omringende, een verwantschap met en een schroom ook tegenover het ons eigene, natuurlijke.

Rechtvaardiging van ons gedrag

De vaart der wetenschappelijke en, tengevolge daarvan, der technische exploratie, die begonnen is in de negentiende eeuw en die zich in onze eeuw veelvoudig heeft versneld, riep al vrij vroeg bezinning op ten aanzien van de vraag of wij moreel wel in de pas bleven met wat wij technisch vermochten. Die eeuw van stormachtige ontwikkelingen laat dan ook tevens zien: enerzijds een verdediging van de ongeremde groei en exploitatie met argumenten van welvaart die hoogstens – en vaak hypocriet – speculeerde op een daarmee gepaard gaand welzijn – anderzijds een menigte van bewegingen en initiatieven die zich dwars op de maatschappelijke tendens opstelden uit morele verontwaardiging over de uitbuiting, de overproduktie, de terreur van de consumptie.

Het ecologische probleem – de uitputting, de vervuiling en het bederf van onze natuurlijke omgeving – is in laatste instantie een moreel probleem: aan de ene kant het kortzichtige immorele verzet tegen matiging en redelijkheid, anderzijds de strijd voor behoud van het leven op aarde; beide zijn wezenlijk terug te voeren op de morele keuze (of het weigeren van een morele keuze, hetgeen ook zedelijk karakteristiek is). Op de achtergrond van onze houding in de wereld van produktie en consumptie gaat het uiteindelijk beslissend om de keus tussen een houding van maat, zorgvuldigheid en waardigheid of een van overmoed, ongeremdheid en brutaliteit.

De vraag naar de rechtmatigheid van menselijk gedrag in het „natuurlijk” verband brengt vanzelf het begrippenpaar natuur en cultuur aan de orde. In het humanisme ligt aan de voet van de levensovertuiging de notie van 's mensen natuurlijkheid. Onderscheiden van de meeste godsgelovige overwegingen – dat de mens door een hogere macht in zijn omgeving is geplaatst – beseffen humanisten dat de mensen deel uitmaken van wat wij de natuur noemen en dat wij als soort een schakel zijn in een wordingsproces, dat zich door hun bestaan mede voltrekt. Dat geeft een gevoel van afhankelijkheid, van verbondenheid – maar ook van beduchtheid en schroom. Wij zijn natuur; maar op een heel speciale manier, want ook het menselijke bewustzijn is uit de natuurlijke ontwikkeling voortgekomen. Zodra de mens tot bestaansbe-

wustzijn komt – bewustzijn is bewust zijn – is hij gewikkeld in een dynamisch proces van ordening en expansie: zijn **natuur wordt cultuur**. De mens is een constant **willend wezen**, hetgeen betekent: voortdurende arbeid, creatie, onophoudelijke keus, gericht op uitzetting van het bestaan; beveiliging ook, want zijn bestaansbesef heeft zijn afhankelijkheidsnotie nog verdicht tot een sterk risico gevoel: „als hij even niet oplet ligt het oerwoud aan zijn voeten”. Maar naast zijn wil tot handhaving en uitbreiding heeft hij een oordeel óver wat hij wil en daardoor doet – hij handelt onder het opzicht van zijn onontkoombaar moreel besef. Dát is dan ook ons probleem van de verantwoordelijkheid: wat is de mens aan het doen?

Zorgvuldigheid als plicht

Humanisten moeten zich op grond van hun meest fundamentele noties, op grond van hun mens- en wereldbeeld, principieel verzetten tegen de overaccentuering van de consumptie die onverantwoorde risico's ten opzichte van de continuïteit van het menselijk leven teweeg brengt en de esthetische en vooral de zedelijke kwaliteit van het bestaan opoffert aan de kwantiteit op de korte baan. In de houding van humanisten ten opzichte van de ons omringende natuur, in al zijn verschijningsvormen – die wij voortdurend bezig zijn te bemeesteren – overheerst het zedelijke element: leven, waarbij wij onze menselijke waardigheid bevestigen.

De uiterste zorgvuldigheid in **onze houding in de natuur** wordt ervaren als een sterk **gevoel van verplichting**: het is de in geen enkel elementair recht te funderen, maar onmiskenbare plicht van een zedelijk bewust wezen om zorgvuldig weloverwogen en behoudzaam om te gaan met het andere-en-tegelijk-eigene, de omgeving zinvol te structureren en het menselijk bestaan continuïteit te gunnen. Het verzet van humanisten moet zich dan ook primair uiten in radicaal denken en handelen, dat betekent: de bereidheid en de aandrang principieel **alles ter discussie** te stellen – onze welvaart, ons welzijn, de ethos van de werkgelegenheid, het beheer van de communicatie en de reclame, de grenzen van de wenselijke mobiliteit, enz. enz. – met de voortdurende kritische afwegende vraag: is het redelijk en zedelijk verantwoord zoals wij er nu mee leven.

Het verzet van humanisten tegen het technologisch wangedrag in de natuurlijke omgeving strekt zich derhalve over een breed terrein uit: van enerzijds strijd tegen de vernietigende bewapening, de brutale uitputting van grondstoffen, de blinde productie – met in het bijzonder een voorkeur voor stringente wettelijke maatregelen omtrent dierproeven en vooral tégen de verschrikkelijke exploitatie van dierlijk leven voor twijfelachtige consumptie („bio-industrie”) – tot anderzijds diep begrip of solidariteit voor die eerbied voor het leven, welke een consequentie ziet in onthouding van consumptie van uit dierlijk leven afkomstig voedsel (vegetarisme).

P. SPIGT

MEER RTV-ZENDTIJD VOOR HET HUM. VERB.

Behoeftte blijkt uit mate van beluisteren en bekijken

De argumenten om aan het Humanistisch Verbond meer radio- en televisiezendtijd te geven, zijn door het hoofd van de dienst, Casper Vogel al in het nummer van 15 april van dit blad genoemd. We krijgen te weinig uit de hoeveelheid zendtijd die voor de kerken en geestelijke genootschappen ter beschikking wordt gesteld, de redelijkheid is volkomen zoek, en in een samenleving als de Nederlandse, waarin christendom en humanisme in één adem genoemd worden als de fundamentele, gaat het niet aan het humanisme zo slecht te bedelen.

Blijft natuurlijk de vraag die elke keer weer gesteld wordt, bestaat er behoefte aan? Bij vorige gelegenheden werd het antwoord er meteen bij gegeven, anderen maakten uit dat die behoefte niet bestond en om die

Bemiddeling voor wie samen willen naar IHEU-congres

Van een aantal kanten hebben ons vragen bereikt over gezamenlijke reizen naar het IHEU-congres. In het verleden hebben wij dat wel gedaan, omdat reizen in een groep voordeliger bleek. Wat Engeland betreft, zijn er nu zo veel betrekkelijk goedkope mogelijkheden, dat wij daarvan afgezien hebben. Ook kunnen wij ons voorstellen dat velen van de gelegenheid gebruik zullen maken om ook de rest van hun vakantie in Groot Brittannië door te brengen, zodat het aantal deelnemers voor zo'n georganiseerde reis waarschijnlijk te laag wordt.

Wel zijn wij bereid te bemiddelen bij het leggen van contacten met anderen ten einde in groepjes van b.v. drie of vier naar London te reizen. In dat verband maken wij u ook attent op de hotelreizen die georganiseerd worden door de S. M. Zeeland. Hierbij bestaat de mogelijkheid ondergebracht te worden in hetzelfde hotel als de andere congresdeelnemers, nl. het Mount Pleasant Hotel.

Bij vertrek op zondag 30 juli en terugkeer op zaterdag 5 augustus bedragen de reiskosten f 318 (dagboot) of f 314 (nachtboot). In deze prijs is inbegrepen: een retourbiljet van elk willekeurig NS-station naar London (2e klas boot en trein), een gereserveerde zitplaats in de boot-trein Harwich-London en logies met ontbijt in het hotel (voor de nachtdienst zijn dat 2 overnachtingen aan boord, eenmaal ontbijt in de trein, en 4 overnachtingen in het hotel).

Wanneer u met een ander een tweepersoonskamer in het hotel deelt, liggen de prijzen iets lager. Ook is het mogelijk uw verblijf met een of meer dagen te verlangen à raison van f 30 per dag.

Als u gebruik wenst te maken van onze bemiddeling, dan is een telefoontje voldoende: 030-312155. Wanneer er niemand aanwezig is, kunt u via ons antwoordapparaat een boodschap achterlaten.

ERNST VAN BRAKEL

reden was er dan ook geen aanleiding om humanistische raadslieden toe te laten tot de inrichtingen van justitie, tot het leger, de zieken- en bejaardenhuizen en vormingsleiders tot de openbare school. Totdat we op de een of andere manier onze voet tussen de deur kregen en bleek dat er wél behoefte was en er werd een gat gevuld.

Over de belangstelling voor onze uitzendingen in radio en televisie weten we iets. Het is al opmerkelijk dat uit kijk- en luistercijfers blijkt dat ná het vergroten van onze zendtijd de belangstelling niet is afgenomen. Maar wat meer zegt is, dat bij vergelijking met soortgelijke programma's van kerkelijke aard we helemaal niet slecht voor de dag komen.

Een willekeurige televisieweek in maart levert daarvan het volgende beeld: op maandag Vastenoverweging van het R.K.K. is de kijkdichtheid 3.6, op dinsdag Nader bekeken van de E.O. een dichtheid van 2.9, op woensdag Kenmerk van de IKON 2.0 en op zondag het Verbond met 3.1. Laat op de avond, om 11 uur en ook nog op zondag. Slechter tijd is bijna niet denkbaar. Maar toch keken er bijna 350.000 mensen naar en was het bepaald niet onze best bekeken uitzending.

Onder de journalisten die over televisie schrijven, is langzamerhand de mening ontstaan dat die kijkcijfers niet al te veel als maatstaf gehanteerd moeten worden. Omroepbazen gebruiken ze nog al eens om, als ze niet hoog genoeg zijn een op zich zelf goed programma te laten verdwijnen, omdat ze bang zijn dat hun publiek wegloopt. Maar het Humanistisch Verbond is geen omroeporganisatie en hoeft niet bang te zijn dat het daardoor leden zal verliezen. Integendeel, uit de reacties die na vrijwel iedere uitzending ontvangen worden blijkt dat er grote belangstelling voor bestaat en leden oplevert.

Wij willen met onze radio- en televisieuitzendingen niet anders doen dan met onze andere activiteiten, namelijk aan buitenkerkelijk Nederland een dienst bewijzen, laten horen en zien wat het humanisme inhoudt en wat het voor de luisteraar en kijker in zijn eigen leven kan betekenen. En zolang daar honderdduizenden volwassen Nederlanders belangstelling voor hebben, is er wel degelijk sprake van een behoefte.

TH. POLET

- Op eieren staat tegenwoordig of ze al dan niet van scharreklippen zijn. Waarom staat er op de fabrieksprodukten niet of ze door mensen met of zonder bewegingsvrijheid zijn gemaakt?

Stelling van OKKE JAGER

- Het verstrekken van gereduceerde tarieven bij toenemend verbruik van elektriciteit, gas en water is in strijd met de door de overheid gehanteerde slagzin: „Zuinig met energie”.

Stelling van J. VAN NIEUWKOOP

● In de volkshogeschool 't Oldörp in Uithuizen wordt van 10 tot 15 juli een **internationale Waddenweek** gehouden. Doel is geïnteresseerden uit Nederland, Duitsland en Denemarken bij elkaar te brengen om indrukken en ervaringen uit te wisselen. Kosten f 200,- per persoon. Ook worden er door deze volkshogeschool nog van 29 juli tot 5 augustus en van 21 tot 26 augustus weken ter „**Verkenning van de Wadden**” belegd. Kosten resp. f 295,- en f 250,-. Inlichtingen over een en ander volkshogeschool 't Oldörp, postbus 9, Uithuizen, tel. 05953 - 1857.

● Volkshogeschool Overcinge in Havelte belegt van 10 tot 15 juli een **training in geweldloze aktie**. De kosten hiervan bedragen f 185,- per persoon. Opgaven bij deze volkshogeschool, postbus 52 in Havelte, tel. 05214 - 1541.

● Tussen 8 en 15 juli kan men terecht bij de Vereniging De Fietserij voor een **acht-daagse fietskampeertocht** door Nederland. Tijdens deze tocht worden alle provincies aangedaan, met uitzondering van Zeeland en Utrecht. Er worden dagtochten gemaakt van circa 100 km. Iedereen kan

meedoen, de kosten bedragen f 35,-. Inlichtingen bij De Fietserij, Hakfort 321 in Amsterdam, tel. 020 - 967210.

● De milieucommissie Buigen of Barsten van de Nederlandse Vereniging van Huisvrouwen biedt uitkomst voor hen die schoon genoeg hebben van met **reclamedrukwerk** verstopte brievenbussen. Tegen betaling van f 3,- ontvangt men 80 sticker-tjes met het opschrift: „Geadresseerde weigert ongevraagd drukwerk – retour afzender”. Doel is geschrapt te worden uit de verzendlijsten. Stickers te bestellen via postgiro 2419207 tnv E. Bouma in Amsterdam.

● Als reactie op de RAI-Bovag campagne „Blij dat ik rij”, brengt de aktiegroep Maskers Af de brochure **Blikvanger** in de handel. Maskers Af bepleit beter openbaar vervoer, schonere brandstof voor de auto en weren van veel van dat blik uit de centra. In deze brochure „**Blikvanger**” wordt afgerekend met de argumentaties van de auto-lobby. Te bestellen door overmaking van f 4,20 op postgiro 2500478 tnv D. Beerling in Amsterdam onder vermelding van Blikvanger.

● Op vrijdag en zaterdag 2 en 3 juni belegt De Kleine Aarde een studieweekend over het zelf bouwen van energiebesparende **windmolens**. Het wordt gehouden in Bostel en kost, inclusief maaltijden en overnachting f 35,-. Aanmeldingen bij Gerard Murre, Kleine Aarde, postbus 151 in Bostel, tel. 04116-6901.

● Het april-nummer van KRI, maandblad voor de reklassering (Zuiderparkweg 280 in Den Bosch, Postbus 5034, tel. 073-123221) is voor een belangrijk deel gewijd aan plannen die zouden worden gekoesterd door het Kriminologisch Instituut van de Leidse universiteit voor hersenonderzoek bij delinkwenten. De media hebben hieraan reeds veel aandacht gegeven. Daarnaast in dit nummer onder meer aandacht voor het **ontbreken van „vroeghulp”** voor kinderen op politiebureaus en voor het werk van sociale rechercheurs bij het opsporen van steunfraude. Trix Betlem schreef een bijdrage over de vrouwengevangenis, in het bijzonder over de eerste ervaringen in de Bijlmerbajes.

● Tot 18 juni wordt in Tilburg in het Volkenkundig Museum aan de Kloosterstraat 24 een tentoonstelling gehouden onder de titel „Eten voor allen”, over de verwerking en verwerking van voedsel in de derde wereld. Het museum is geopend op werkdagen tussen 10-12 uur en 14-17 uur. Op zaterdag en zondag alleen van 14-17 uur.

● Als gemeenschappelijke uitgave van de Wiardi Beckman Stichting en de Vereniging Milieu Defensie is onlangs als boek verschenen „**Milieuwetten zijn er niet voor niets**”. Het signaleert onder meer de knelpunten terzake milieubehoud. De bundel kost f 7,50 en kan worden besteld door storting van dit bedrag op postgiro 3479700 tnv. PvdA-Pers in Amsterdam, met vermelding van de titel van het verlangde.

Begraven

Zou hij begrijpen dat ik niet aan zijn graf was omdat ik verkouden was, als ik verkouden was? En zou hij weten dat dit een smoes was, mij toeknikken van ja natuurlijk, dat het helemaal niet hoefde? Dat het geen zin had deze regen op zijn kist te horen vallen, dat hij zelf niet was gekomen als hij hier niet toch toevallig – Hij met zijn schemerlampje opvouwschaartje thermostaat. Die deuren dicht hield voor de tocht, zijn ogen open vooral voor het zien openvouwen van de zachte blaadjes zijn oren alleen nog voor het vrolijkend kwetter van vogeltjes in de volière – Zou hij begrijpen, als hij nog iets begreep, wat mij hier bracht, onder deze onbetamelijk gehaaste wolken, terwijl hij nergens was?

JUDITH HERZBERG
Uit Dichters Omnibus. 16e bloemlezing 1970

ERASMUS HERLEEFT ALS BESCHERMHEER

VAN DE REACTIE

Het is, meen ik, professor Geijl geweest, die gezegd heeft dat Napoleon tot het einde der dagen de mensen stof zal geven om over hem te praten. Iedere tijd heeft behoefte een oordeel over hem te vormen. Wie Napoleon was weet niemand, maar hij leeft. Zo gaat het ook met de beroemdste Nederlander, Erasmus. Elke tijd ontdekt nog nieuwe facetten en zijn betekenis toen en nu wordt voortdurend onderzocht. Erasmus is nog springlevend.

Sedert het Erasmusjaar in 1969 is de belangstelling voor de grote humanist nog toegenomen. Een van de resultaten is een nieuwe internationale uitgave van al zijn geschriften, waaraan wordt gewerkt.

Voor een aantal mensen gaat de historische belangstelling niet ver genoeg. Zij menen dat de waarden van vrijheid, eensgezindheid, verdraagzaamheid en ondogmatisch geloof, waarvoor Erasmus stond, onze samenleving voor een dreigende ondergang kunnen behoeden. Door het bestuderen van Erasmus' denkbeelden zullen die waarden weer erkend worden. Ene professor Lodewijk Beuth stichtte in 1972 met anderen de **Erasmus Liga**, die het volgende doel heeft: „(– – –) het begeleiden van de (– – –) noodzakelijke en onontkoombare mentaliteitswijzigingen in alle lagen van de bevolking, het versterken der regeneratieve krachten, het bevorderen

van objectieve informatie en het leveren van een bijdrage tot bezinning op de koers, waarin vernieuwing onzer nederlandse Samenleving op basis van een aanvaardbare consensus moet worden nagestreefd, zonder zich rechtstreeks met politiek bezig te houden.”

De Erasmus Liga bestaat vijf jaar en ter gelegenheid van dit lustrum werd een boekje „**Erasmus Herleeft**” uitgegeven. Gezien het grootse doel van de Liga wel een erg mager schepje uit de ketel. Op z'n best geeft het wat informatie over Erasmus, op z'n slechtst een opgeblazen en oppervlakkig opstelletje over de betekenis van Erasmus voor onze tijd.

Niet alleen dat de pretentie van de Erasmus Liga onvoorstelbaar groot is, waardoor de lectuur van het boekje een ridicule bezigheid wordt; er is iets ernstigers aan de hand. Geen figuur uit het verleden, hoe belangrijk ook, kan met zijn idealen een oplossing geven voor de kwalen van onze tijd. Er is geen terug. Zij die terug willen zijn reactionairen, utopisten. Laat Erasmus onderzocht worden, hoe meer hoe beter, maar geef hem niet de functie van beschermheer van de reactie.

H. BONGER

L. Beuth, „Erasmus herleeft”, uitgave J. N. Voorhoeve Den Haag, f 7,90.

Plaatsvervangers

Zoals ook bij eerdere gijzelingsacties, is bij de gijzeling in het Assense provinciehuis in het nieuws gekomen dat opnieuw zich organisaties hadden aangeboden om te zorgen voor plaatsvervangende gijzelaars. Ik zou mij kunnen voorstellen dat er onder de lezers van dit blad mensen zijn die, net als ik, op zijn minst iets meer zouden willen weten van die groepen voor „remplacante gijzelaars”. Bij navraag bleek me dat het daarbij gaat om het Centrum Geweldloze Weerbaarheid dat het blad „Geweldloos actief” uitgeeft. Adres in Amsterdam: postbus 137, tel. 020 - 229716. Adres in Zwolle: postbus eveneens 137.

C. A. WERTHEIM-ELINK
SCHUURMAN, Dordrecht

Rechten van het dier

Als reactie op het stukje „Aandeelhouders contra dier” (Humanist van 15 maart) en de daarin geopperde bescherming van dieren tegen onnodig leed (via een keurmerk), brengt „Rechten voor al wat leeft” het volgende onder uw aandacht:

Reeds sedert 1975 bestaat een dergelijk keurmerk, een oranje voorrangsteken met de tekst „Rechten voor al wat leeft”, voor eieren die afkomstig zijn van zg. scharrelkippen; kippen die niet gedood zijn te leven in legbatterijen.

Alleen doosjes die dit merk mogen voeren bevatten eieren die gegarandeerd afkomstig zijn van deze kippen.

De organisatie „Rechten voor al wat leeft” streeft betere huisvesting na van alle fok- en mestdieren. Zij stelt daarbij de volgende voorwaarden: normaal daglicht; normale frisse lucht, normale drinkmogelijkheden, stro of strooisel om op te staan of liggen en voldoende bewegingsvrijheid.

Voor nadere informatie omtrent „Rechten voor al wat leeft”: het Centraal Bureau aan de Hogeweg 1a in Raalte, tel. 05720 - 1598.

MW. E. DE BOER, Alkmaar

Christendom en humanisme

Wat Jan de Leede zegt in zijn cursiefje onder de ingezonden brief „Christendom en Humanisme” klopt niet. Hij zegt dat hij nog nooit een lid tegen gekomen is dat zich zowel humanist als Christen noemde. Ik was er zelf bij toen een mevrouw in de Eemgaarde in Amersfoort haar ergernis uitsprak, dat het H.V. zich zo atheïstisch opstelt en zei, dat zij zich én christin én humaniste voelde. Het antwoord van Jan was kort en kwam nogal bot over: „humanisme en christendom zijn met elkaar in tegenspraak”. Discussie gesloten.

Ik ben zelf christen geweest, ik heb er twintig jaar over gedaan om los te groeien van het geloof en om humanist te worden. Daarom begrijp ik mensen die zeggen, dat ze zowel christen als humanist zijn. Maar ik begrijp Jan de Leede ook, als hij zegt dat dat eigenlijk niet kan. Want wat Jan van het christendom ziet en hoort is een christendom, dat zich verloren heeft in riten, dogma's, moralisme en een zielig geloof in het

hiernamaals.

Maar dat is het eigenlijke christendom niet. Wil men dat vinden, dan zal men eerstens alle vooroordelen over het christendom opzij moeten zetten en vergeten dat het „onheilige” christendom afschuwelijk veel ellende heeft veroorzaakt.

Dan zal men ontdekken, dat het christendom in zijn diepste diepte een humanistisch streven was. Antihumanisten hebben dit christendom heel handig misbruikt om mensen te kunnen klein houden en onderdrukken.

Ik denk, dat het voor H.V. van wezenlijk belang is om het christendom niet zo maar van tafel te vegen met de uitspraak „humanisme en christendom zijn met elkaar in tegenspraak”.

JAN SMITS, Amersfoort

Naschrift:

Het christendom manifesteert zich in een overvloed van uitingen via boeken, tijdschriften, radio- en t.v.-uitzendingen, uitspraken van kerkelijke leiders, politici en het kerkvolk, dat wij dagelijks ontmoeten. Daar is een toenemend aantal mensen op uitgekeken. Mogen die dan alsjeblieft ergens een plekje vinden, waar ze zich serieus kunnen verdiepen in de aard en betekenis van het leven zonder opnieuw een of andere vorm van christendom opgediend te krijgen? Zelfs niet als hen daarbij het vrijwel onvindbare „eigenlijke christendom” in het uitzicht wordt gesteld? In de feitelijke presentatie van het christendom zitten al zoveel variaties, dat ikzelf geen behoefte gevoel nog eens op zoek te gaan naar „eigenlijkheden” daarachter. Wat niet wegneemt, dat sommige beschouwingen ontsproten aan een christelijke geest voor humanisten wel degelijk de moeite van het overwegen waard kunnen zijn.

JAN DE LEEDE

Dogmatisch humanisme

Meestal weerhoudt mijn gemakzucht mij ervan, te reageren op de in „Humanist” gepubliceerde schrijfsels. Alleen wanneer ik sterk of herhaaldelijk geprikkeld word, kan ik die gemakzucht overwinnen.

Die prikkeling is nu uitgegaan van No. 8. Het begon al met dat artikel van ir. Birman, dat de indruk wil wekken dat ieder die niet alle godsgeloof met wortel en tak uit zijn denken heeft verwijderd, is blijven steken in een primitief denken, genoeg neemt met een uit infantiele fantasie gesproten wereldbeeld en niets begrijpt van het moderne „op de natuurkunde berustend” wereldbeeld.

De stijl van Birmans artikel is erop gericht, de niet eenvoudige vraagstukken op simplistische wijze terug te brengen tot het onderscheid tussen aanhangers van een mythe en hen die zich verlaten op hun verstand. Anders gezegd: tussen hen die geloven in een werkelijkheid achter de werkelijkheid, zo men wil in een „zin” van het bestaande en hen die geloven in de wetenschap.

Dat het niet zó eenvoudig ligt, wordt duidelijk voor ieder die de moeite wil nemen zich te verdiepen in de werken van Teilhard de

Chardin, die – zelf wetenschapsman – alle verworvenheden van het wetenschappelijke denken dankbaar aanvaardt, of filosofen als Jaspers.

Vele mensen (ook humanisten) hebben behoefte aan een leer die de laatste vragen oplost of elimineert; een leer, waaraan de zuiverheid en rechtzinnigheid der aanhangers kan worden getoetst.

Uit een dergelijke behoefte spruiten dan uitlatingen voort als de reactie van de heer Hueck die schrijft over „onbewezen geloofjes”. Zijn er „bewezen geloven”? Is misschien het humanisme zoals wij dat aanhangen een „bewezen geloof”? En dan vraagt de heer Hueck naar een discussie. Zou die discussie niet uitmonden in een humanistische catechismus?

Jan de Leede, in een onderschrift bij een reactie van de heer Gremen, zegt nog nooit een Verbondslid te zijn tegengekomen die zich zowel humanist als christen noemde. Ik zou zeggen: helaas, want ik ben wel menig christen tegengekomen wiens ondogmatische, onpretentieuze beschouwingswijzen hem tot een sieraad zouden maken voor de ledenlijst van het H.V.

W. J. VAN RENSSSEN, Voorburg

Aktie van kerken uit voorbede in de rede

„Het is van nationaal belang Gods zegen af te smeken over het doen en laten van de regering”, aldus een nationaal comité voor „de bede in de rede”. Het wil een landelijke handtekeningenactie ontketen, immers, aldus het comité, premier Van Agt heeft laten weten dat, als het Nederlandse volk daar massaal om verzoekt, de bede weer in de rede zal worden opgenomen.

(Reden te meer te herinneren aan de actie „Houdt de bede uit de rede” waarvan het sekretariaat is gevestigd aan de Griftstraat 112 in Utrecht. Tel. 030-714022).

De dienst humanistische geestelijke verzorging voor gedetineerden

vraagt wegens uitbreiding:

- een geestelijk raadsman of -vrouw in het rayon Utrecht (voorlopig 32 uur)
- een geestelijk raadsman of -vrouw in het rayon Amsterdam (20 uur)

Vereisten: Humanistische levensovertuiging. Diploma van het Humanistisch Opleidings Instituut, of studie daarvoor. Voorkeur voor academisch niveau.

Aanvangssalaris afhankelijk van opleiding en ervaring; salarissgrenzen f 2257 – f 5713.

Aanstelling in rijksdienst (ministerie van Justitie) met proeftijd van 2 jaar.

Sollicitaties schriftelijk binnen 14 dagen te richten aan de Centraal Geestelijk raadsman bij de inrichtingen van Justitie, J. M. Kemperstraat 1, Utrecht.

Samenwerking tussen godsdienstig en humanistisch vormingsonderwijs

In het afgelopen half jaar zijn er tussen het Landelijk bestuur van het IKOS-N.P.B. en het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond gesprekken geweest over mogelijke vormen van samenwerking. Deze gesprekken hebben geleid tot de volgende gezamenlijke verklaring: In de verhouding godsdienst- en humanistisch vormingsonderwijs (g.o. en h.v.o.) dient de gelijkberechtiging, zoals o.m. wettelijk is vastgelegd, tot uitdrukking te komen. Bij de presentatie van g.o. en h.v.o. op de pluriforme openbare school dient de eigen verantwoordelijkheid van iedere organisatie voor de inhoud en vorm van het onderwijs benadrukt te worden. De ouders met hun kinderen wordt een vrije keuzemogelijkheid aangeboden, waarbij zowel kon-

kurrentie als een smeltkroes tussen beide vormen dient te worden vermeden.

In een school is samenwerking na overleg met ouders, kinderen en onderwijsgeven- den uiteraard wel mogelijk. Deze ontmoeting, in bijvoorbeeld gezamenlijke projecten dient gevoed te worden vanuit de geestelijke achtergronden; zowel oppervlakkigheid als langs elkaar heen praten dienen daarbij vermeden te worden.

In sommige gemeenten is het aantal leerlingen dat aan de lessen moet deelnemen om voor subsidie in aanmerking te komen, zo hoog, dat er gemakkelijk een situatie kan ontstaan waarbij de ene onderwijsvorm de andere uitsluit. De plaatselijke besturen zullen in dat geval samen moeten proberen deze subsidie-drempel te verlagen. Ook hier leert de praktijk dat gemeentebesturen gevoelig zijn voor het argument dat g.o. en h.v.o. vanuit hun eigen identiteit een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan de geestelijke vorming van de leerlingen.

Afgesproken werd dat:

- in gemeenten waar hoge subsidie-drempels een keuze onmogelijk maken, zullen de plaatselijke IKOS-afdeling en HVO-werkgroep samen proberen de drempel te verlagen, waarbij gestreefd wordt naar een aantal van 10, een en ander echter wel met respectering van andere plaatselijke overeengekomen of preferabele oplossingen. Men zal ernaar streven de hoogte van het subsidiebedrag te koppelen aan de kosten per lesuur, zulks op basis van het salaris voor een vakleerkracht.
- aan ouders en hun kind(eren) wordt gezamenlijk, met respect voor elkaars uitgangspunten, voorlichting gegeven op ouderavonden en/of door middel van een brief.

In voorkomende gevallen zullen de secretaris van IKOS-NPB en de landelijk functionaris van het Hum. Verbond het beleid

van keuzevrijheid voor de ouders met hun kinderen gezamenlijk toelichten.

ROB TIELMAN
ED GOLDSTEIN
WIEBEREN KOOPMANS

OOK IN FRIESLAND

Op woensdagavond 31 mei a.s. is er in het Erasmushiem, Trosdravik 2 (Aldlân) te Leeuwarden een vergadering waar de werkgroep h.v.o. Friesland wordt opgericht.

Bovendien wordt de mogelijkheid voor het starten van een applicatiekursus h.v.o. (hoogstwaarschijnlijk in Heerenveen) besproken. Wilt u ook mee werken aan het introduceren van h.v.o. in Friesland, dan bent u van harte welkom op deze vergadering. Mocht u geïnteresseerd zijn, maar bent u op die avond verhinderd, stuur dan een briefje naar Wieberen Koopmans (landelijk coördinator h.v.o.), Postbus 114, Utrecht.

LELYSTAD

In Lelystad is een nieuwe gemeenschap van het Verbond opgericht. Zoals bekend is Lelystad een geheel nieuwe woonplaats, waar thans reeds meer dan 30.000 mensen wonen, waarvan meer dan de helft buitenkerkelijk is. In zo'n situatie is het van veel belang, dat het Humanistisch Verbond ook officieel aanwezig is om een bijdrage te leveren aan de opbouw van een nieuwe samenleving. Een van de eerste handelingen van het nieuwe bestuur zal bestaan uit het verzenden van een tweehonderd brieven aan personen en instanties in Lelystad, die moeten weten, dat ook het H.V. present is.

PROJECT: HUMANISME EN ARBEID

In de afgelopen twee jaar is verschillende malen melding gemaakt van een bezig zijn in het Verbond met het thema „arbeid”. Enkele resultaten daarvan zijn ook gepubliceerd in Humanist. In verschillende gespreksgroepen in de gemeenschappen is over dit onderwerp uitvoerig gediscussieerd, tegelijkertijd werd centraal gewerkt zowel aan een landelijke conferentie als aan een speciaal nummer van Rekenschap over dit thema. De voorbereiding heeft langer geduurd, dan we aanvankelijk verwachtten, maar nu komen deze beide zaken toch in het zicht. Het nummer van Rekenschap zal waarschijnlijk vóór de zomer verschijnen, als dat niet mocht lukken in ieder geval direct daarna. De conferentie zal in het begin van de herfst plaats vinden.

We hebben daarbij gezocht naar een probleemstelling, die enerzijds binnen het korte tijdsbestek van één dag besproken kan worden en anderzijds specifiek is voor

Humanist

Eindredacteur: Wim Jungman.
Gedrukt op kringloop-papier bij Lumax, Utrecht.

Redaktie-adres: Hum. Verbond,
Oude Gracht 152, Utrecht. Tel. (030) 31 81 45.

Abonnementsprijs voor niet-leden:
f 20,- per jaar t.n.v. Humanistische Pers, postgiro 58, Utrecht.

VERBOND OP RTV

Radio zondags Hilversum 1 van
9.30-10.00 uur

21 mei **MAGAZINE**
Samenstelling: Rina Spigt

28 mei **HET KWAAD STRAFT MEER DAN ZICHZELF**

Een programma over vrouwen en kinderen van gedetineerden.
Samenstelling: Riëtte Kuin
Presentatie: Casper Vogel.

TELEVISIE ZONDAGSAVONDS
EENMAAL PER 14 DAGEN, NEDERLAND I, VOOR HET LATE JOURNAAL

21 mei **MENSEN OVER MENSEN**
In deze aflevering vestigt Henk Bongers de aandacht op Dirck Volkertszoon Coornhert en maakt duidelijk dat Coornhert niet alleen belangrijk herformer van het strafrecht is geweest, maar tevens een veelzijdige denker en werker uit de 16e eeuw.

4 juni **MENSEN OVER MENSEN**
In deze laatste aflevering van Mensen over Mensen vertelt prof. J. P. Mazure over zijn waardering voor de Griekse geschiedschrijver Thucydides, die 2400 jaar geleden leefde en een van de grondvesters is geweest van de wetenschappelijke geschiedschrijving.

een benadering vanuit het Humanistisch Verbond. Zo zijn we voor de conferentie gekomen tot een bepaling van het thema, dat als volgt luidt:

„Welke opvattingen bestaan er over de betekenis van de faktor arbeid voor de zinging door de mens aan zijn bestaan? Wat valt hierover te zeggen vanuit het humanisme in 1978?”

Wij beperken ons vervolgens in ons probleemveld tot het begrip „betaalde arbeid” omdat zich daarin een reeks heel specifieke kenmerken voordoen, die sterk afwijken van de situaties van vrijwillig verrichte arbeid.

Voor wie intussen nog wat studeren wil, noemen wij enkele publikaties: A. F. van Zweeden, „Arbeidsverhoudingen in beweging”, Aulaboek no. 604. F. Jacobs, „Reflexies over arbeid”, uitg. Samsom. De studie over „Arbeid”, uitgegeven door de Telderstichting.

JAN DE LEEDE